

Jaczewski, Bohdan

Z prac Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN w 1975 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/1, 145-147

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W ostatnim roku swej kadencji członkowie Komisji Kopernikowskiej (przewodniczący — prof. J. Bukowski) uczestniczyli w pracach zespołów powołanych dla organizacji i koordynacji prac kopernikańskich. Komitet Kopernikański Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki przedłożył na Zgromadzeniu Ogólnym Unii w sierpniu 1974 r. sprawozdanie z całokształtu działalności. Komitet Redakcyjny „*Studia Copernicana*” ustalił plan wydawniczy tej serii na lata następne.

W ramach prac Komisji d.s. Wydawniczych (przewodniczący — prof. B. Leśnodorski) prof. K. Sembrat z Uniwersytetu Wrocławskiego przygotował analizę czasopisma „*Memorabilia Zoologica*”.

Powołana w r. 1973 Komisja Bibliograficzno-Dokumentacyjna (przewodnicząca — prof. M. Dembowska) podjęła analizę bibliografii i dokumentacji z zakresu historii nauki i techniki prowadzonej w różnych instytucjach. Mgr Piotr Rutkowski z Biblioteki PAN w Warszawie opracował projekt koncepcji *Vademecum historyka nauki i techniki*, który przedyskutowano na zebraniu Komisji w listopadzie 1974 r.

W 1974 r. Komitet Historii Nauki i Techniki PAN odbył 4 posiedzenia plenarne i 6 posiedzeń Prezydium. Do najważniejszych spraw, które były przedmiotem obrad plenarnych posiedzeń Komitetu i jego Prezydium należały: 1) opracowanie memoriału nt. *Roli historii nauki i techniki wśród nauk o kulturze*, który został przedstawiony na posiedzeniu Wydziału I PAN; 2) dyskusja nt. studiów kopernikańskich i działalności Toruńskiego Towarzystwa Naukowego; 3) dyskusja nad sposobem prezentowania historii nauk społecznych w „*Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej*” (na podstawie referatu prof. J. Michalskiego); 4) sprawozdanie z XIV Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w Tokio i Kioto.

Bohdan Jaczewski

Z PRAC KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN W 1975 R.

W maju 1975 r. Sekretariat Naukowy Wydziału I Nauk Społecznych PAN powołał na nową trzyletnią kadencję członków Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Honorowym przewodniczącym został mianowany prof. Bogdan Suchodolski. Funkcję przewodniczącego Komitetu objął prof. Waldemar Voisé. Zastępcą przewodniczącego została mianowana doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa. W skład prezydium ponadto weszli: prof. Józef Miąso, prof. Ksawery Rowiński, prof. Józef Werle oraz sekretarz naukowy — dr Bohdan Jaczewski. Członkami Komitetu zostali powołani: prof. J. Babicz, prof. H. Barycz, doc. B. Bieńkowska, doc. S. Brzozowski, prof. J. Bukowski, prof. P. Czartoryski, doc. A. Czekajewska-Jędrusik, prof. J. Dobrzycki, dr M. Frankowska-Terlecka, prof. J. Gomoliszewski, prof. K. Górski, prof. L. Hajdukiewicz, prof. H. Hermanowski, prof. W. Hubicki, doc. K. Jakubowski, mgr J. Jasiuk, prof. B. Kasprówicz, prof. Z. Kolankowski, doc. J. Konieczny, prof. W. Krzyżanowski, prof. W. Kunicki-Goldfinger, prof. L. Kuźnicki, prof. B. Leśnodorski, prof. E. Lipiński, doc. W. Marciszewski, prof. K. Maślankiewicz, prof. J. Michalski, doc. T. M. Nowak, prof. M. Odlanicki-Poczobutt, prof. E. Olszewski, prof. A. Paszewski, prof. J. Pazdur, prof. T. Piech, prof. I. Pietrzak-Pawłowska, dr W. Rolbiecki, prof. W. Różański, doc. S. Rutkowski, prof. P. Rybicki, prof. E. Rybka, prof. M. Serejski, dr Z. Skubała-Tokarska, doc. J. Such, doc. S. Szpilczyński, doc. A. Wiślicki, doc. T. Wodzyński, dr A. Wysocki, prof. S. Ziemia, prof. A. Żabko-Potopowicz, prof. K. Żyguski.

Prezydium Komitetu wysunęło — zatwierdzoną następnie przez Wydział I PAN — propozycję powołania w bieżącej kadencji czterech komisji problemowych, a mianowicie: I. Komisja d.s. Upowszechniania i Nauczania Historii Nauki i Techniki (przewodnicząca — doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa), II. Komisja d.s. Bibliograficzno-Dokumentacyjnych (przewodnicząca — prof. M. Dembowska), III. Komisja do Opracowania Syntezy Historii Techniki Polskiej (przewodnicząca — prof. I. Pietrzak-Pawłowska), IV. Komisja do Opracowania Historii Prasy Technicznej (przewodniczący — prof. J. Pazdur).

Dnia 16 czerwca 1975 r. odbyło się pierwsze w nowej kadencji posiedzenie Komitetu Historii Nauki i Techniki. Obrady otworzyła doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa. Głównym punktem porządku dziennego była dyskusja nad makietą III tomu *Historii nauki polskiej*. Wprowadzenia do dyskusji dokonał prof. B. Suchodolski, który stwierdził, że w przeciwieństwie do dwóch pierwszych tomów — opracowanych przez czterech autorów na podstawie przygotowanych materiałów pomocniczych — tom III napisali liczni specjaliści, reprezentujący poszczególne dyscypliny lub grupy nauk. Wobec planowanego terminu wydania III tomu w 1976 r. największą trudność sprawia obecnie fakt, iż niektórzy autorzy nie nadesłali jeszcze zamówionych fragmentów dzieła.

Następnie zabrali głos recenzenci. Prof. B. Leśnodorski podkreślił liczne walory tomu, a w szczególności części omawiającej warunki rozwoju nauki polskiej pióra Jerzego Michalskiego. Do istotnych braków części drugiej tomu zaliczył — obok powtórzeń — brak do chwili obecnej tak istotnych dla całości tomu części, jak historia nauk technicznych i nauk prawnych.

Drugi recenzent, prof. J. Miąso za ważne osiągnięcie uznał pokazanie specyfiki nauki polskiej w okresie niewoli. Stwierdził też, że: 1) uwypuklono wpływ warunków politycznych na rozwój nauki — nie doceniając przy tym dostatecznie wpływów warunków ekonomiczno-społecznych, 2) ukazano rolę nauki jako części kultury, ale zabrakło obrazu kulturotwórczych funkcji nauki, 3) zbyt marginesowo omówiono kontakt z nauką europejską, 4) zabrakło również podsumowania polskiego potencjału intelektualnego i właściwej oceny roli nauk humanistycznych w omawianym okresie. W dalszej pracy nad tomem III należałoby wyeliminować liczne powtórzenia.

W ożywionej dyskusji zwrócono uwagę na brak wystarczającego tła międzynarodowego dla rozwoju nauki polskiej, którego uwzględnienie pokazałoby krytyczny stan w dziedzinie nauk przyrodniczych i postulowano ograniczenie rozpowszechniania wydawnictwa do kręgu specjalistów (prof. J. Werle). W polemice z tym stanowiskiem uznano konieczność pokazania także niekorzystnych faktów historycznych i akcentowano większe osiągnięcia polskiej humanistyki niż nauk przyrodniczych w I połowie XIX w. (prof. E. Olszewski, prof. P. Rybicki). Podkreślając walory części I — niektórzy dyskutanci wyrażali jednocześnie zastrzeżenia w związku z jej nadmiernym rozbudowaniem w stosunku do pierwszych dwóch tomów *Historii nauki polskiej*, inni byli zdania, iż zachowano właściwe proporcje; postulowano również wprowadzenie końcowego systematycznego podsumowania części szczegółowych dotyczących rozwoju nauki w omawianym okresie (doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, prof. M. Serejski). Wyrażono obawy dotyczące możliwości terminowego wydania pracy w związku z koniecznością jej dopracowania (m.in. prof. E. Olszewski, prof. P. Rybicki). Omawiając część drugą tomu dyskutanci podkreślili duże walory tekstów W. Tatarkiewicza: *Filozofia w latach 1795—1830*, A. Walickiego: *Kierunki filozoficzne epoki międzypowstaniowej*, M. Serejskiego: *Historiografia polska 1785—1863 i B. Kuźnickiej: Farmacja polska w pierwszej połowie XIX wieku* (prof. W. Kunicki-Goldfinger, prof. P. Rybicki, doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa). Jednocześnie wyrażono zastrzeżenia wobec niektórych rozdziałów. Dotyczyły one m.in.

rodziału poświęconego naukom biologicznym, który zbyt szczegółowo informuje o instytucjach, mało o odkryciach naukowych i mylnie interpretuje światowy rozwój nauk biologicznych; proponowano przeredagowanie rozdziału (prof. W. Kunicki-Goldfinger). Natomiast rozdział poświęcony nauce o literaturze zbyt ogólnikowo i powierzchownie ujmuje podjęte zagadnienia (doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, doc. A. Czekajewska-Jędrusik). Postulowano również potrzebę oddzielnego opracowania historii nauk leśnych wyodrębnionych z historii nauk biologicznych (prof. A. Żabko-Potopowicz).

W odpowiedzi redaktor tomu III, prof. J. Michalski, uzasadnił cezurę i konstrukcję dzieła; jednocześnie wskazał na trudności wynikające z fragmentarycznego opracowania historii poszczególnych dyscyplin w I połowie XIX wieku. Następnie prof. B. Suchodolski — postulując konieczność terminowego przekazania tomu III do wydawnictwa — podkreślił potrzebę wprowadzenia do następnego tomu *Historii nauki polskiej* rozdziału podsumowującego rozwój nauki polskiej w XIX wieku.

Wielu dyskutantów wyrażało wątpliwości, czy należy dążyć do oddania tomu do wydawnictwa w październiku 1975 r., gdyż nie jest on jeszcze dojrzały do druku i wymaga wiele pracy zarówno redaktorów jak i niektórych autorów. Wyrażano opinie, że tak podstawowe wydawnictwo, jaką jest *Historia nauki polskiej* musi być należycie dopracowane merytorycznie.

Druga część obrad poświęcona była organizacji i planowi pracy Komitetu w nowej kadencji. Na wstępie doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa stwierdziła, że w obecnej kadencji Komitet rozpoczął działalność z półrocznym opóźnieniem. Praca Komitetu opierać się będzie głównie na działalności wymienionych wyżej Komisji. Aktywna w ostatniej kadencji Komitetu Komisja d.s. Wydawniczych działać będzie obecnie w ramach Rady Naukowej Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Komisja ds. Upowszechniania i Nauczania Historii Nauki i Techniki będzie m.in. koordynować prace nad opracowaniem dziejów nauczania historii nauki i techniki w Polsce i oceniać programy nauczania historii nauki i techniki przygotowywane dla szkół średnich i wyższych. Prof. M. Dembowska poinformowała, że Komisja d.s. Bibliograficzno-Dokumentacyjnych rozwinięte zapoczątkowane w poprzedniej kadencji prace nad *Vademecum historyka nauki i techniki* i rozpocznie ogólnopolską analizę bibliografii i dokumentacji z zakresu historii nauki i techniki. Prof. I. Pietrzak-Pawłowska uznała opracowanie konspektu syntezy historii techniki polskiej za najbardziej konkretne i pilne zadanie kierowane przez siebie Komisji. Wskazała też na potrzebę kontynuowania owocnych dotychczas kontaktów z Komitetem Międzynarodowej Współpracy w Zakresie Historii Techniki (ICOHTEC). W imieniu Komisji do Opracowania Historii Prasy Technicznej prof. J. Pazdur zapowiedział wysłanie ankiet do wszystkich uczelni polskich w celu zebrania informacji na temat stanu badań w tej dziedzinie.

Na zakończenie posiedzenia Komitet uznał za celowe zorganizowanie w 1976 r. ogólnopolskiej sesji metodologii historii nauki i techniki, która powinna przyczynić się do integracji poszczególnych środowisk historyków nauki i techniki.

Bohdan Jaczewski

PIERWSZE ZEBRANIE KOMISJI DO OPRACOWANIA HISTORII PRASY TECHNICZNEJ KOMITETU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

Powołana w bieżącym roku — w ramach Komitetu Historii Nauki, Oświaty i Techniki — Komisja do Opracowania Historii Prasy Technicznej odbyła swe pierwsze posiedzenie w dniu 9 października 1975 r. W zebraniu wzięło udział